

guido gezelle en charles de croocq

r. debevere • loker (west-vlaanderen)

In een vroegere bijdrage over „De Frans-Vlaming Charles de Croocq” (Ons Erfdeel, 9e jaargang, nummer 1, bladzijde 93) werd gewezen op de onmiskenbare invloed door Guido Gezelle uitgeoefend op de voormelde dichter en prozaschrijver.

Hiervan volgen in deze beschouwing enkele bewijzen.

I. DE DICHTER CHARLES DE CROOCQ.

Guido Gezelle liet in zijn eerst verschenen grote dichtbundel „Dichtoefeningen” (1858) een gedicht afdrukken stammend uit de tijd dat hij nog aan het grootseminarie te Brugge studeerde (1852) en getiteld „Aanroeping”. Het stukje staat in het begin van de bovengenoemde „Dichtoefeningen” na „Principium a Jesu (opwekking om Jezus te bezingen) en na „Quae est ista” (lofzang van Onze Lieve Vrouw onbevlekt ontvangen). De ten onrechte vergeten Westvlaamse dichter en musikus Alfons Mervillie schreef een melodie op de tekst.

Guido Gezelle spreekt er, in vijf vierregelige strofen van viervoetige trocheïsche verzen, enige uitgekozen schepselen aan en vraagt dat in zijn zangen

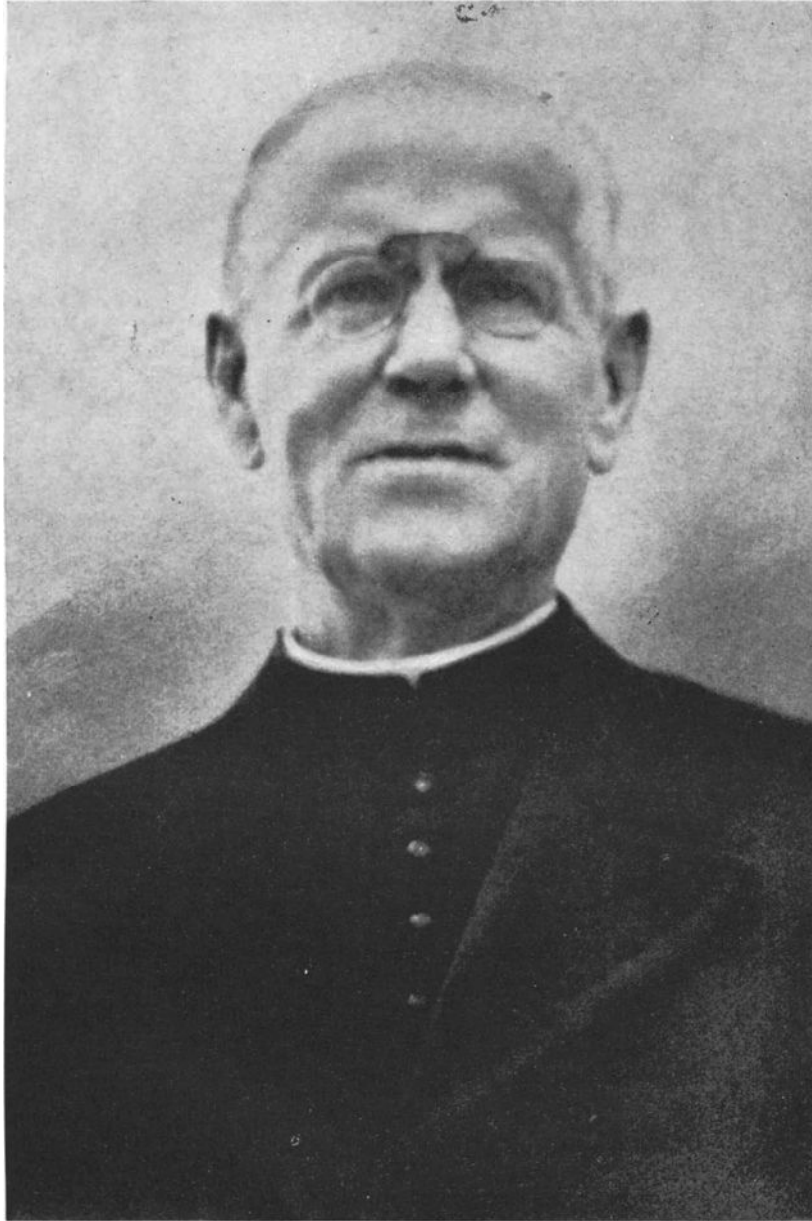
de bloempjes, ontluikend in de vroegste morgenstond, schitteren;
de blanke waterbaren van het klare klappend (= pratend) beekje varen;
de dichterlijke taal van de nachtegaal uit de bossen helme (= galme);
het windje dat op het water sliert of door de bossen tiert, wappere;
de donder, die in de holle wolken broemt en mens en dier verstomt, rommele.

De zesde en laatste strofe is een korte herhaling van deze reeks schepselen, waarbij nog de „blanke, bleke manestraal” gevoegd wordt. In ’t laatste vers geeft de dichter aan wat die schepselen in zijn zangen als opdracht krijgen: God loven.

Het gedichtje wemelt van staf- en halfrijmen, en bovendien hebben de drie eerste verzen van iedere strofe hetzelfde eindrijm en sluiten alle strofen met hetzelfde woord: zangen. Het geheel is eenvoudig, welluidend, romantisch.

Albert Westerlinck (Wandelend al peinzend) tekent erbij aan: „De 22-jarige seminarist die Aanroeping schrijft, heeft reeds een program - zijn opvatting van het dichterschap als een stem van de schepping die weerklinkt is van Gods stem - en aan dit program zal zijn later levenswerk grotendeels blijken te beantwoorden, maar het zal nog enkele jaren duren eer hij de schepping met eigen ogen ziet en ze weerspiegelt in een ziel die heel en al de zijne is.”

Prof. Dr. F. Baur (Jubileumuitgave van Guido Gezelle’s Vollledige Werken, Dichtoefeningen bladzijde 231) noemt het gedicht eerst een „kinderlijk stukje... dat soms wil aandoen als een aarzelend, gestameld epitome van heel ’s dichters latere lyrische Godsverkondiging in Diens natuurheerlijkheid.” Maar op bladzijde 272 schrijft hij „Toch is het niet zonder belang voor de ontwikkeling van de



De dichter Charles de Croocq.

natuurlyrieker in Gezelle. „Voorboodschap van zijn dichtersleven“ noemt Caesar Gezelle (Guido's neef) het, niet ten onrechte (Keurgedichten I) als zijnde, reeds in 1852, de programmatische voorafschaduw van een dichterlijk opzet, dat vooral het psalmistische „looft, alle Godswerken, God“ zal trachten te verwezenlijken.

Charles de Croocq begint ook „Les heures et les saisons“ (het tweede deel van de drieledige dichtbundel „Ma Flandre“ met „Invocation“ (= Aanroeping). In vier vierregelige strofen nodigt hij eerst vier schepselen uit om in zijn verzen een rol te vervullen:

de wind die door de wilgen fluit en de schouders van de groene bossen schudt,
om erin te zingen;

de wintervaste groen blijvende tijd, bekleedsel der zomen om erin te geuren;
het beekje blinkend onder het gebladerte, lachend al lopende, om erin te schitteren;

de bekoorlijke bloempjes met open glimlach, de akkerwinden en de madelielfjes
om ze te tooien.

Sommige verzen gelijken duidelijk op trocheën en hebben zelfs stafrijmen zoals bij Gezelle: *Vent qui souffles dans les saules...*

Liserons et pâquerettes...

Dan volgen vier zesregelige strofen waarin de dichter over dezelfde schepselen volgens dezelfde rangschikking spreekt:

Hij wil zingen gelijk de bries die het struikgewas beweegt en doorruist, zoals de mollige winden hem leerden zingen;

hij vindt het aangenaam de geur in te ademen van de tijd in de frisse morgenstond, in de schaduw van oude strodaken;

hem is het beekje lief dat huppelt in de gloeiende zomerzon en dat zich in een blijde schitterende sluier schijnt te hullen;

hij zal de met kleuren beparede glimlach beschouwen door de Eeuwige in de blik der bloemen gelegd.

In ieder dezer strofen zijn de twee eerste verzen nagenoeg gelijk aan de twee laatste.

Tenslotte volgen nog twee vierregelige strofen. In de eerste somt de dichter de vier voornoemde schepselen op, maar in omgekeerde orde en in algemener bewoordingen: de glimlach (van de bloemen); de schittering (van het beekje); de geur (van de tijd); het briesje, en hij wenst ze vurig te beminnen daar ze ontsproten zijn in het Vlaamse land. In de laatste strofe zegt hij dat hij dit begeert omdat hij de harmonie liefheeft van: **dit land dat géén gelijke kent** en omdat zijn geest voortdurend zoekt de pracht van die streek te bekransen.

Het gezegde van Charles de Croocq: „**O Terre sans rivale ailleurs**“ kan geplaatst naast een ander vers van hem: „**La Flandre, (c'est) surtout - pour moi c'est un empire...**“

Het is als een weerklink van Guido Gezelle's verzen in Dichtoefeningen:

„o Landeken! o zijt maar kleen:

niet meerder zou 'k u geren;

en 'k zie - **zulk en is er géén** -

en 'k zie u toch zo geren!

Nog in Tijdkrans zal Gezelle getuigen:

„Ach! 'k **En gave om al het schone,**

dat de heldere zonne ziet,

- Vlaanderen, Vlaanderen, spant de krone -

neen-ik, **nog mijn Vlaanderen niet!**

In het gedicht van Charles de Croocq wordt God slechts terloops vernoemd en

wordt de klemtoon gelegd op de schoonheid van en de liefde vóór Vlaanderen. Niettegenstaande deze aardser richting en breedvoeriger uitbreiding, blijft de gelijkenis van dit driedelig gedicht van de Frans-Vlaming met de eenvoudige, naar God gewende verzen van de Westvlaming (Guido Gezelle) treffend.

Aloïs Walgrave in „Het leven van Guido Gezelle” verhaalt over de voorlaatste levensdag van deze dichter van de natuur (zondag, 26 november 1899): „Over de stille binnenkoer kwetterden de vogelen; hij hoorde ze en tot verscheidene malen die dag zuchtte hij: „Ach! 'k Hoorde toch zo geern de veugeltjes schuifelen.”

Men doorlope Gezelle's verzenbundels.

In zijn Dichtoefeningen zendt hij eerst een boodschap van de vogels opgezet en staande in het museum van het klein-seminarie te Roeselare (1854) en in het eerste deel van dit gedicht beschrijft hij met onmiskenbaar welgevallen nestjes, eitjes, uitzicht, gezang en levenswijze van vogels.

In zijn Pachthofschilderinge (Dichtoefeningen) bespiedt en schetst hij het drukke bedrijf van kakelende kippen, piepende kuikentjes, kwakende eenden, roe-koeënde duiven, snabbelende kalkoenen.

In zijn werken bezingt hij, doet hij zingen en dit breedvoerig en tot zes maal toe „koning nachtegaal”, vier maal „broeder leeuwerk”, hemelwekker, en evenveel keren de „vijzevazende” mezen en de twistende tjilpende mussen. Het wordt een defilee en een symfonie van velerhande vogels: kirrende tortels en klapwiekende duiven, zwierende en gierende zwaluwen, pratende spreeuwen en zacht zingende grasmussen, roepende koekoeken, krassende kraaien en raven. Zilverblanke zwanen ontbreken evenmin als de gekamde Kanteklaar en zijn harem, om niet te spreken van de vele plaatsen in Gezelle's werk waar hij van vogels gewag maakt.

Ook Charles de Croocq heeft open oog en oor voor vogels zoals hier en daar blijkt uit zijn gedichten. In 't bijzonder bezingt hij de raven, de kleine mus en de kleine vink en de eenden.

In „Berechtinge” (Dichtoefeningen), geschreven in 1856 luisterde Gezelle reeds naar het „luid en lang gelierelauw
der meerlaars, die in 't schaduwgroen
gedoken, 't sparhout klinken doen.”

In „Tijdkrans” (Herfstmaand) nam Guido Gezelle het voldragen gedicht op over de merel, gedagtekend uit de jaren 1880-1881 en waarvan de „oorspronkelijke aanloop” en enige belangrijke varianten door Dr. P. Allossery gevonden en in „Slapende botten” als toevoegsel bij „Laatste Verzen” opgenomen werden. Hier vinden we onder andere de weggelaten, leuke, drastische verzen:

„Schulden (= beschuldigen) ook en schelden
of onliefgetal (= onvriendelijk)
zweren (= vloeken) doet hij zelden
maar hij kan 't toch al”

In Charles de Croocq's „Ma Flandre” (Les heures et les saisons) vindt men een gedicht „La chanson du merle” dat treffende gelijkenis vertoont met het eerste deel van het genoemde gedicht van Gezelle. Dit laatste heeft twaalf strofen van vierregelige, drievoetige, trocheïsche verzen. Het lied van C. de Croocq bestaat uit acht strofen waarvan het eerste en derde vers tien lettergrepen, en het tweede en vierde zes sillaben telt.

Beide dichters hebben 's avonds geluisterd naar de merel (1e strofe), die op een hoge tak (sperel) gezeten was (2e strofe). Beiden hoorden zijn lied bij tussenpozen galmen (3e strofe) en zij meenden of vroegen zich af of de vogel met de tak waarop hij zat of met het gebladerte praatte (4e strofe), ofwel keef op

de voorbij waaiende winden (5e strofe), of een geliefde ster wenkte of groette (6e strofe). Geen mens heeft het geheim van de vogel ontdekt (7e strofe bij Ch. de Croocq), God alleen weet waarom de merel fluit (8e strofe bij Ch. de Croocq, maar zevende bij Gezelle).

De laatste vijf strofen van Gezelle's gedicht vielen weg bij Ch. de Croocq met het realistisch einde:

„Al met eens hij schettert
tiert en tureluit (= op een rietfluitje spelen)
„Vier slaat“ hij dat 't spettert (= spat)
en 't is uitgefluit.“

Het lied op een rietfluitje geblazen wordt bij de Croocq „un vieil air de pipeau“ en de merel „siffle et chantonne comme dans un roseau.“

Ch. de Croocq moet ook het gedicht van Gezelle gelezen hebben: „Waar zit die heldere zanger?“ In de eerste strofe van „La chanson du merle“ wordt het lied van de merel vergeleken bij het uitstorten van een vloed van parels (déverse comme un flot de perles) en in de laatste strofe bij het losmaken van een parel-snoer (délié... (un) collier de perles).

Herinnert dit niet aan een beeld dat herhaaldelijk voorkomt bij Gezelle, die het misschien in John Keats' Hyperion (Book II, vers 282) gevonden had:

„Each family of rapturous hurried notes
That fell, one after one, yet all at once
Like pearl-beads dropping sudden from their string;“

Dat is:

„Elk geslacht van verrukte, gehaaste noten
dat viel, één voor één, en toch al ineens
lijk parel-bolletjes vallend plotseling van hun snoer...“

Het beeld verschijnt reeds in Gezelle's „Van den kleinen hertog“, een bewerking meer dan een vertaling van Charlotte Mary Yonge's „The little duke“, verschenen in Rond den Heerd, 1e jaar 1866 - 11e jaar, 1867. Als Richard zonder vrees, hertog van Normandië, uit Frankrijk vlucht, schrijft Ch. M. Yonge eenvoudig en beknopt:

„He gazed around, they were in a little wood; evening twilight was just coming on, and the birds sang sweetly.“ Letterlijk vertaald luidt dit als: „Hij keek rond; ze waren in een bosje; de avondschemering begon juist te vallen en de vogels zongen zoet.“

G. Gezelle vertaalt dit niet, hij bewerkt het met zijn dichterlijk gemoed: „'t wierd bij den avond en 't was al nachtegaal dat men hoorde of gewaar werd. Plechtige stilte: nog plechtiger gezang en gepinkel van tonen, als de stilte gebroken wierd. **Zo dansen de perelen**, uit de hand ener maagd, **op het marmelen blad losgevallen**, zo dansen en deunen de klanknoten uit den gorgel des solozingenden nachtegaals.“

Op 4 mei 1874 leest men in een brief van Dr. Gustaaf Verriest: „Daar zweeft mij een gedicht in den geest, dat zou beginnen:

„**ik hore peerlen op een elpen tafel tinkelen...**
ik hore uw (nacht)muziek, o rode nachtegaal...“

Tenslotte dichtte Gezelle waarschijnlijk in 1887-1888, zeker vóór 1890 over de nachtegaal het beroemde, nooit genoeg geroemde: „Waar zit die heldere zanger?“ opgenomen in Tijdkrans: Wonnemaand. De 12e van de 15 strofen luidt:

„Geteld, zo tokt zijn taalgetik
als ware 't op een marbelstik,
dat perelkransen,
van 't snoer gevallen, dansen.“

Terecht schrijft Albert Westerlinck („Het schone geheim van de poëzie“): „Er

worden in deze verrukkelijke strofen van Gezelle's „Waar zit die heldere zanger toch... niet **over** de nachtegaal gezongen: de nachtegaal zingt er zelf. Gezelle leent hem de Westvlaamse taal om zijn lied te vertolken." Het is dan niet te verwonderen dat Gezelle's gedicht wellicht onbewust inwerkte op de Frans-Vlaming Ch. de Croocq.

Nog andere overeenkomsten tussen het dichtwerk van Guido Gezelle en dit van Charles de Croocq kan men vaststellen. Een voorbeeld moge volstaan. In Tijdkrans van Gezelle begint een gedicht met: „'s Avonds zie 'k de sterren geren..." en in dit gedicht staat het vers: „Niets en zegt mij de aarde meer". In „Ma Flandre" van Ch. de Croocq vindt men het stuk: „A l'heure des étoiles". Het begint evenzo: „J'aime le soir à regarder... Le sourire clair des étoiles". Het eerste vers van de vierde strofe luidt als bij Gezelle: „La terre ne me parle plus."

Gezelle besluit met een wens; hij wil

„rijdend op de hemelwagen,
rustend in de sterren zijn!"

Ch. de Croocq eindigt zijn gedicht met de droom:

„Cheminant par un ciel sans voiles,
Je rêve d'un monde pareil
Au monde infini des étoiles".

De bedoeling van bovenstaande studie is de invloed te bewijzen van Gezelle op de Croocq en volstrekt niet de dichtergave van deze laatste te miskennen.

II. DE PROZASCHRIJVER.

Wie heeft er ooit het lied gehoord,
het lied van Boerke Naas...

Dit overbekend, uiterst geestig liedje van Guido Gezelle verscheen eerst in **Rond den Heerd** (Band II, bladzijde 373-374, Nr 17, oktober 1868 en werd opgenomen in „Liederen, Eredichten en Reliqua" (1880). Alfons Mervillie en René Vermandere zetten de woorden op muziek.

Het was niemand minder dan Mgr. Nicholas Patrick Stephan Wiseman, van Ierse afkomst, kardinaal van Westminster (Sevilla, 1802, Londen, 1865), met wie Guido Gezelle persoonlijk bevriend was, die door een soortgelijke grap te vertellen, dit meesterstukje in zijn genre ingaf.

Tweemaal bekennt Gezelle in Rond den Heerd (I, 290; IV, 89) dat het denkbeeld van dit blad van de kardinaal kwam: „Het moge misschien ook aangenaam zijn te weten dat het gedacht van Rond den Heerd een opgeraapt gedacht is, een namelijk van die stralen licht en vier die 's kardinaals geest zo milde en ten allen tijde placht uit te werpen.

„Daar moet zo iets zijn, waarin de lieden, als ze moe gezorgd zijn, kunnen hun verstand verhelderen, en een keer lachen toe: kom aan!" zeide hij, „hier is u een historie om daarin" en hij zocht een stoel om op te zitten.

„Daar was ne keer ne pater die een grote somme geld droeg, en hij kwam een „brigand" tegen, die hem met de pistole bedreigde, en - 't is de maniere van groeten van die lieden - zijn geld of zijn leven vroeg. Mijn geld of mijn leven! peisde de kloosterman, die al menig kwaad water doorzwommen had, mijn geld of mijn leven, ik ben wel van zinne van ulieden noch 't een noch 't ander te laten, kameraad!

„Wat doet hij mij? Hij begint met schone te spreken. „Als 't u belieft, mijnheer de „brigand", spaar mijn arm leventje toch, en pak al dat ik hebbe; ai Here! 't en is het mijne niet, wat gaan ze zeggen!" „Gij kunt peizen" zei de kardinaal,

„dat het den brigand al eender was, wat dat ze gingen zeggen; maar den pater niet, of hij gebarde 't toch.

„Hoor“ zeide hij, naar die pistole kijkend en ziende dat er twee waren, „lijk nen braven, schiet hier een gaatjen in de een sleppe van mijn mantelken, dat ik het kan togen en zeggen: kijk: om het lijfsgevaar hebbe ik mijn geld laten pakken, anders niet! „Pardaf! klonk het in den bos. „Ai Here, ze gaan zeggen dat het de moeite niet weerd en is,“ zei de pater, en hij liet zijn geld wat ruttelen, „schiet nog eentje, hier, al dezen kant, als 't u belijft!“ en de „brigand“ deed het' om de zake kort te maken. „En nu!“ zei de pater, - de kardinaal stond rechte en deed al wat hij zei, - „en nu,“ en hij trok eene lijnwaden beurze uit, waar een goe knobbel gouden guineen t'enden in geknoot zaten, „als 't is dat gij u niet geheel zeere weg en maakt, en mij gerust laat, sla ik u de kop in.“ En de „brigand“ met zijne twee ijdele pistolen, was schrikkelijk haastig om weg te zijn, en den pater zijn geld en zijn leven te laten,“ zei de kardinaal, „want hij zag er mans genoeg uit om zijn woorden gestand te doen.“

Tot hier de aantekening van Guido Gezelle in Rond den Heerd over Kardinaal Wisemans vertelling. Wanneer de kardinaal dit verhaalde weet men niet. Was het bij zijn eerste bezoek aan Vlaanderen, ten tijde dat Gezelle nog te Roeselare leraar was, of bij zijn tweede tijdens de bisschopswijding van Mgr. Faict tot bisschop van Brugge (1862)? Toen was Gezelle onderrektor aan het Engels seminarie te Brugge. Was het bij een der bezoeken die Gezelle aan de kardinaal in Engeland bracht?

Gezelle heeft de pater uit Wisemans vertelling omgetoverd tot een Vlaams volkstype, Boertje Naas. Het prozaverhaal werd een door en door Vlaams en Gezelliïans luimig lied in twintig strofen van vierregelige jambische verzen, zo geschikt dat in iedere strofe het eerste en het derde vers vier voeten, het tweede en het vierde vers drie voeten telt. Volks zijn taal en stijl, licht ritme en toon.

Charles de Croocq heeft Gezelles gedichtje gelezen en het heeft hem zo bekoord dat hij niet alleen het liedje in een even geestig proza bewerkte (gedagtekend 24 december 1920), maar nog een hele reeks gefantazeerde lotgevallen van het personage erbij voegde.

Naar Gezelles beknopt liedje heeft Boertje Naas twee runderen in een onge-noemde stad voor zeshonderd franken verkocht. Al heeft het geen leeuwenhart, het is toch geen dwaaskop: het koopt een „zevenschot“, een revolver die het met zeven kogels laadt.

Dit gegeven wordt nauwkeurig gelokaliseerd en breedvoerig verteld door Ch. de Croocq. Boertje Naas heeft aan een paardenhandelaar van Herzele (Frans-Vlaanderen) voor tweehonderd zilveren kronen van drie pond elk, een ruïn verkocht op de vrije Sint-Lukas-Jaarmarkt (in 1509 door Maximiliaan van Oostenrijk toegestaan) te Sint-Winoksbergen. De verkoopprijs is hoog maar Baptist is een prachtig raspaard, stevig op de benen, roodbruin met gouden weerglans en zacht van huid, gevoed met de beste haver van Kwaadieper en het geurigste hooi van de streek. Daarbij is het zacht als een schaap, bevreesd voor niets, even zeker aan de lijn als in het span.

Bedenk hoe blij Naas is die zich inbeeldt bij zijn thuiskomst de linnen zak propvol kronen voor de ogen van zijn verrukte „boerinne“ op de tafel te smakken. De brave man, - die van tijd tot tijd bevliegingen van devotie krijgt voor Sint-Arnold (patroon der brouwers) - is, om zijn vreugde wat bij te werken, bij „tinnen potten“ blijven plakken in Het Hof van Bourgondie, Het Kruis van Bourgondië, De Gouden Hoorn, zo goed en wel dat hij om drie uur in de nacht nog aan het snoeven is over de verdiensten van zijn beminde Baptist.

Vooraleer zich naar zijn kleine hoeve te begeven, gelegen tussen Kwaadieper en

Wilder, heeft het bezonnen Boertje met klinkende munt bij een wapenhandelaar geen „zevenschot“ (zoals Gezelle vertelt) maar een dubbel pistool, met note-houten kolf en wel passend in zijn vuist, gekocht en het onder zijn toezicht doen laden. „Komt een ploert mij in de weg te staan, hij zal zijn man vinden, en in elk geval kan het ding dienen om dieven te verschrikken die het op mijn kippen of konijnen zouden gemunt hebben.“

Volgens Gezelle gaat Naas huiswaarts „met stapkes licht en met de beurze zwaar“. Evenzo schrijft Ch. de Croocq dat Naas naar zijn boerderij terugkeert „à pas légers, la bourse pesante“. Gezelle doet het boertje verzuchten: „Och! 'k wilde dat ik thuis en in mijn bedde waar!“ Ch. de Croocq laat het ventje voorzichtig (= la bride à la main) stappen, terwijl duizend verleidelijke plannen door zijn geest dwarrelen. Hij droomt dat hij op de naaste Sint-Elooisdag zijn pacht zal kunnen betalen en dat „Mijnheer van der Hulst“ hem nog wat zal kwijtschelden; en ook dat Sofie, Naas' vrouw, zo blij zal zijn al die kronen te zien. Evenwel is hij wat beducht dat zijn boerin de helft van 't geld zou nemen om linnengoed en manteltje te vernieuwen.

Verdiept in die gedachten is Naas voorbij de kerk van Kwaadieper (zuidzuidoost van Sint-Winoksbergen) gekomen en heeft een met knotwilgen omzoomde aarde-weg ingeslagen. De plek is eenzaam: noch man, noch paard op het veld, want de grond kan niet bewerkt worden ter wille van de langdurige droogte die de ploegen ongebruikt in de schuren houdt.

Gezelle dicht voort: „wat hoort boertje Naas juist achter hem in een tronk? **Daar roert entwat** (= iets), **daar loert entwat**. Het dunkt Naas dat hij verzinkt en vooraleer hij weer op adem komt is hij vastgegrepen en ligt hij neergeveld door twee vuisten. Het ventje hoort noch ziet noch voelt bijna niet tenzij dat het een pistool ziet en hoort: „Ik schiet zo gij op staande voet niet al uw geld geeft en zo gij roert, mijn man, hebt gij uw laatste dag beleefd. Oordeel hoe Naas in de nesten zit, hij die elke dag vijf, zes kruisgebeden bidt om lang te mogen leven!

Volgens Ch. de Croocq hoort Naas, die zijn stappen verhaast heeft, achter een knotwilg een onheilspellend geritsel. Hier gebruikt de verteller dezelfde onvertaalde woorden uit Gezelles tekst: „**Daar roert entwat, daar loert entwat**“ en hij voegt erbij in 't Frans: „suivant le vers de la chanson“ en bekent dus de ontleening. Hij zet het verhaal voort: Onze man die geen leeuwenhart heeft (vergelijk het begin van Gezelles lied), begint te beven, geraakt bijna de adem kwijt als twee vuisten op zijn schouders neerploffen. In minder tijd dan een seconde ligt Naas op de rug terwijl een scherpe knie op zijn borst drukt. Terzelfder tijd ziet hij met afgrijzen de twee lopen van een pistool op zijn aangezicht gericht, terwijl een stem schreeuwt: „**k Schieten! zo gij op staande voet uw geld niet geeft**“ (opnieuw dezelfde onvertaalde tekst van Gezelle).

Gezelle zet zijn vertelling voort: Naas krijst (= weent) en klaagt tot de rover: „Wat zal mijn vrouw zeggen als ik thuis kom? Hij heeft nog eens alles verbuisd (= verkwest) die zatlap! Bespaar mij het verwijt van mijn vrouw. Believe 't u (= alstublieft) toon u minzaam en schiet een kogel door mijn hoed. Als ik thuis geraak zal ik zeggen dat mijn geld geroofd werd en dat het letter (= luttel) scheelde of ik kreeg een kogel door mijn hoofd.“

De dief houdt minder van Naas' bloed dan van kluiten, van geld. (Kluiten waren vroeger koperen of nikkelen muntstukken ter waarde van tien centimes). Hij schiet dus rap een kogel door de kobbe (= de bol) van Boertjes hoed. Naas bedankt en vraagt nog een kogel door de slip van zijn pitteleerken (Frans: pet-en-l'air) of kort jasje met lange slippen. De dief voldoet gewillig aan dit verlangen.

Ch. de Croocq vertelt hetzelfde maar breedvoeriger: Meer dood dan levend

meende Naas dat zijn laatste uur geslagen had, maar weldra herwon hij zijn zelfbeheersing: zijn gewiekste en gezwinde geest verzoon een kleine list, die hem, naar zijn mening uit zijn lastige toestand zou verlossen. Hij weent niet, hij kreunt: „Ach! wat zal Sofie (zijn vrouw) zeggen als ze mij terugziet. Waar is het geld? Verkwist in zuiperij en kaartspel? Zo'n mooi paard! Ach Heer, wat heb ik gedaan de dag waarop ik die man trouwde? Dat zal ze mij zeggen. Mijn vriend, luister naar mij: indien gij redelijk zijt, bespaar mij de woede van mijn vrouw. Sofie zal nooit geloven dat ik bestolen werd als ik haar niet enig spoor van gevecht toon. Daarom, alstublieft schiet een kogel door de bol van mijn hoed.” De dief die minder hield van Naas' bloed dan van zijn kronen voldeed Boertjes wens en de hoed werd doorschoten. Nog een schot, vervolgde Naas en hij spande een pand van zijn zwaar-lakense jas, gereed voor een schot.

In Gezelles tekst zegt Naas tot de rover: „Schiet nog een kogel door mijn broek, dan meent mijn wijf dat ik bij mirakel aan lijfgevaar ontsnapt ben.” De aanvaller antwoordt onnozel: „Nu zal het wel gaan. Waar is uw beurs: ik heb noch tijd noch kogels meer.” „Ik wel, zegt Naas, ik wel” en hij haalt zijn „zevenschot” uit, zeggend: „Is 't dat gij u niet in een-twee-drie van hier weg pakt, galgendweil (= galgenaas) ik schiet. Ik schiet van als (= zodra) gij nader komt uw domme kop in gruis en zo gij Naas nog wilt bestellen, laat uw verstand niet thuis.”

Opnieuw wijdlopiger schrijft Ch. de Croocq: Als de tweede kogel zijn uitwerking bereikt heeft, vraagt de sluwe Naas de gediensstige dief nog één héél klein gaatje te boren in zijn broek, overigens met alle fatsoenlijke voorzorgen om de huid niet te „strelen”. „Op deze wijze,” besloot de loze Naas, „zal mijn vrouw geloven dat ik bij mirakel ontsnapte (zelfde tekst als bij Gezelle). Maar de andere, door haast gedreven om de kronen op te strijken, maakt zich boos en snauwt: „De klucht is uit, waar is uw beurs? Ik heb geen kogels meer!”

„Ik heb er, ik heb er,” dondert Naas zich oprichtend met het pistool in de vuist. „Verachtelijk galgenaas, „**deugeniet**” zo gij 'm niet smeert, maak ik uw domme kop tot moes. En, als gij u nog verstout, landloper, mij te willen bestellen, **raad ik u aan uw verstand niet thuis te laten**” (zelfde bewoordingen als bij Gezelle).

Gezelle besluit: „En lopen dat die rover deed, de benen van zijn lijf, zo snel dat 't onbeschrijflijk is, hoe snel dat ik het schrijf! Hier stop ik: een ander dichte een voois (= wijsje) op Boerke Naas: 't is waar, 't en had geen leeuwenhart, maar toch, 't en was niet dwaas.”

Ch. de Croocq schrijft zijnerzijds: Reeds nam de rover de benen en vloog langs de wilgen snel als een pijl, terwijl Naas een stroom van toornige woorden uitstortte, waarin kleurig en woelig de rijke woordenschat van Vlaamse scheldwoorden voorbijschoot. Dromerig roerde Sofie de karnemelk, als Boertje, schuddend van het lachen, verscheen op de drempel van de deur. „Sofie, Sofie, weet je wat mij overkwam?” En hij vertelde zijn avontuur en toonde trots de bol van zijn hoed en de pand van zijn jas.

Uit bovenstaande ontleding en vergelijking blijkt klaar dat het verhaal van Ch. de Croocq een bewerking, een uitbreiding en een aanpassing is van Gezelles vertelling.

het lied van de merel.

Hebt gij nog geluisterd
naar den merelaan,
's avonds, als het duistert,
als de sterren staan?

Op den hogen sperel
daar hij verre ziet,
luide zingt de merel
nu zijn avondlied.

Hoort zijn kele galmen
haal en wederhaal:
't zijn lijk Davids psalmen
't is lijk orgeltaal.

Kout hij met de blâren
van den boom, misschien;
die, al slapenvaren,
hem goên avond biên?

Kijft hij op de winden,
die, voorbijgegaan,
hem, den blijgezinden
vogel, 't zwijgen raên?

Wenkt hij naar een sterre,
die hij ginder ziet
blinken, hoge en verre?
Ai, 'k en wete 't niet!

Een alleene het wijs is,
wat de vogel zingt,
weêr het luide of lijze is
dat zijn tale klinkt.

Hoort zijn kele galmen
haal en wederhaal:
't zijn lijk Davids psalmen,
't is lijk orgeltaal.

Somtijds in de kerke,
hoor ik stemmen aan,
lijk die lieve en sterke
van de merelaan.

Als 't, te zeker stonden,
sursum corda klinkt;
en 't uit de orgelmonden,
zingt en wederzingt.

Rijzen doet mijn herte
naar den hemel, dan;
lijde ik pijn en smerte;
't leed verlicht ervan.

Al met eens, hij schettert,
tiert en tureluit;
„Vier slaat” hij dat 't spettert
en... 't is uitgefluit!

guido gezelle (tijdkrans)

la chanson du merle.

Quand le soir tombe, avez-vous écouté
La chanson du merle,
Qui se déverse en soupir velouté
Comme un flot de perles?

En habit noir, perché sur un rameau
Qui lui sert d'estrade,
Voilà qu'il chante un vieil air de pipeau
Pour une parade.

Puis il traduit sa chanson à longs traits,
Aspire et soupire,
Reprend encor, ménageant ses arrêts
Afin qu'on l'admire.

Adresse-t-il un gracieux salut
De gai virtuose
A cette branche où son être goulou
Chaque soir se pose?

Non, il gourmande, au passage, le vent
Qui frôle ses plumes,
Ce vieux rôdeur qui se lève souvent
A l'heure des brumes.

Merle siffleur, est-ce pour saluer
La face riante
D'un astre aimé, que tu veux remuer
Ta langue bruyante?

Nul n'a surpris le secret de l'oiseau
Qui siffle et chantonne
Aux soirs profonds, comme dans un roseau
Son air monotone.

Dieu seul qui donne aux oiseaux leurs chansons
Sait pourquoi les merles
Vont délier, le soir, dans les buissons
Leur collier de perles...

charles de croocq (ma flamandre)

aanroepinge

Blomkes, lieve blomkes zoet,
die uw hertjes opendoet
bij den eersten morgengroet,
schittert in mijn zangen;

Beekske, klappend beekske klaar,
dat uw blanke waterbaar
over 't zand laat varen, dáár,
vaart ook in mijn zangen;

Hellemende nachtegaal,
gij, gij spreekt de dichtertaal,
laat uw bosschen, komt eenmaal
helmen in mijn zangen;

Windje, dat op 't water sliert,
of al door bosschen tiert,
als u God den teugel viert,
wappert in mijn zangen;

Donder, die al dondren komt,
die in d'holde wolken bromt,
die en mensche en dier verstomt,
dondert in mijn zangen:

Blomme, beke, nachtegaal,
windenstemme, dondertaal,
blanke bleke manestraal,
looft God in mijn zangen!

guido gezelle (dichtoefeningen)

invocation

Vent qui siffles dans les saules,
Qui passes sur les bois verts
Pour secouer leurs épaules,
Viens chanter dans mes vers.

Toujours paré de verdure,
Même au cœur froid des hivers,
Thym, vêtement des bordures,
Viens parfumer mes vers.

Petite becque qui roules
Des clartés sous les couverts,
Qui ris autant que tu coules,
Viens briller dans mes vers.

Délicieuses fleurettes
Aux sourires bien ouverts,
Liserons et pâquerettes,
Venez fleurir mes vers.

■

Je vais chanter comme la brise
La chanson des taillis
Que les vents moelleux m'ont apprise
Avec leur gazouillis,
Je vais chanter comme la brise
La chanson des taillis.

J'aime aussi respirer l'arome
Qui s'exhale des thyms
A l'ombre des vieux toits de chaume
Dans l'air frais des matins,
J'aime bien respirer l'arome
Qui s'exhale des thyms.

J'aime le ruisseau qui frétille
Au soleil des étés
Et se revêt d'une mantille
De joyeuses clartés,
J'aime le ruisseau qui scintille
Au plus fort des étés.

Je vais contempler le sourire
Emperlé de couleurs
Que l'Éternel voulut inscrire
Dans le regard des fleurs,
Je vais contempler leur sourire
Emperlé de couleurs.

■

Sourire, clartés, parfum, brise,
Issus de mon pays flamand,
Ah! jetez sur moi votre emprise
Pour que je vous aime ardemment,
Pour que j'aime votre harmonie,
O Terre sans rivale ailleurs,
Et que mon âme s'ingénie
A fleurir toutes vos splendeurs.

charles de crocq (ma flamandre)